

פליטים למי ילך הכסף?

ליד השער הגדול מצטופפים כמה יהודים, נזהרים לבל ייחפסו בבגדיהם בגדר התל הדוקרני המתגולגל בכל עבר. פקיד המוסדות, קרובים מודאגים, סתם סקרנים — הם באו לקבל את פני המעטים שהי שלטון הרשה להם להכנס ארצה.

היה זה לפני שלוש שנים, בפתח מחנה המעצר לעולים בעתלית.

לפני שבוע, נשנה אותו מחנה. הפעם, היה זה בירושלים, בירתה של מדינת ישראל, ליד שער מגדלבאום. הנדחקים מעבר לגדר התל היו ערבים.

צעד ראשון לא הפסיק. במסגרת איחוד המשפחות הערביות, שעליו הוחלט לפני למעלה משנה ע"י ישראל ומדינות ערב אשר בהן מתגוררים פליטי מלחמת העצמאות, הורשו כמה עשרות נשים וילדים ערביים לעבור לישראל, להצטרף לבני משפחותיהם שלא נטשו את בתיהם וילדיהם, בכך, בנתיבות ישראליות.

כשגדר התל הצרה מפרידה ביניהם מתחבקים אב וזקן ובתה, שלא ראו זה את זה כבר כמה שנים. השוטר מפריד ביניהם, כי טרם סודרו כל הסדרים הפורמליים להעברת הבת לצד זה של הגדר הדוקרנית — היא עדיין בארץ האויב.

זקנה ערבית גילתה את בתה בצד האשמי של הגדר ושתיהן מתיפחות בכפי השוטר מנסה להרחיק את האם משטח ההפקר וזוכה בכינוי "היטלר" היוצא מגרון חנוק. הוא עונה לה בערבית שוטפת שרק אחיה מעבר לגדר אשמים במצב — ומדינת ישראל רוצה בשלום.

עוד אב זקן, בא לקבל את פני בנו. אך קומו ותאכזבת. בנו בגיל הגיוס ולא יורשה לעבור את הקוים. זמן רב חיכה לרגע בו יוכל לחבק את בנו, והנה נדהה שוב. הוא מנפף בידו ומלמל: "אללה יסלמק, (ישמרך האל) אללה יסלמק".

כאשר הסכימה ישראל להרשות לכמה אלפי פליטים ערביים לחזור למשפחותיהם בארץ, ראתה בואת כצעד ראשון להוכחת רצונה לשלום. משמע — לחיסול אבן הנגף ביחסיה עם הערבים: בעית הפליטים. אנשי משרד החוץ ראו בהסכם זה פשרה עם דרישת הערבים שהעמידו את החזרת כל הפליטים כתנאי מוקדם להסדר סופי.

ואמנם, מסרו ערביי ישראל את רשימות קרוביהם שהם מבקשים לצרפם אליהם מעבר לגבול. שלטונות סוריה, מצרים, הירדן והלבנון קיבלו את הרשימות, חיפשו, מצאו את האנשים הרשומים בהן, הביאו לנקודות שנקבעו למעברם למדינת ישראל. אולם אחי צעד זה, לא בא כלום. היו תקוות כי תהיה זו הקדמה לפרק חדש ביחסים בין ישראל ושכנותיה. במקום זה, היה בכך שלב אחרון של תקופת הנכונות לצאת מן הסכך, לפני שכל צד גיבש את תביעות ותביעות נגדיות שהשני אינו יכול לקבל.

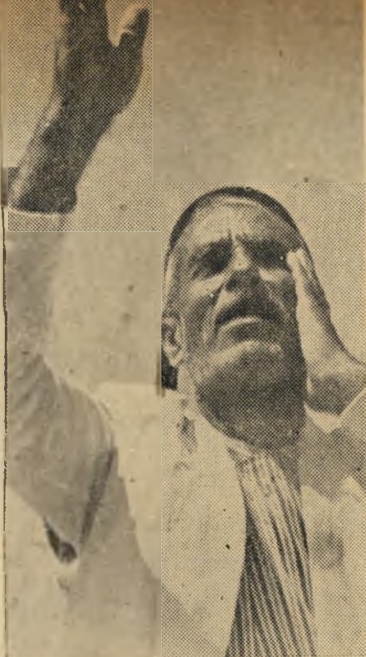
הטיבה של חיי רגלים. הבעיה היסודית, המקיפה 800.000 פליטים, לא נפתרה ע"י החזרת כמה מאות משפחות למקומותיהם הקודמים. מדינות ערב בכי

השונות היו מעונינות תמיד במתיחות על הגבול.

לעומתן, הלבנון היא המדינה הערבית היחידה הרוצה להתפטר משטף הפליטים שהציף אותה. הנוצרים, הרואים את עצמם מלבנונים האמיתיים, מביטים בדאגה בלתי-מוסוית על המספר הרב והולך של מוסלמים הנכנסים למדינתם הקטנה, אשר שטחה פחות ממחצית שטח ישראל. כבר עתה קיים מאזן-כוחות עדין: אוכלוסיית הלבנון (1,5 מיליון) מתחלקת כמעט שווה בשווה בין מוסלמים ונוצרים. אם ישתקפו בארץ מאה אלף פליטים מי ארץ ישראל, יתערער המאזן.

ביום מן הימים: לים. במשך שלוש השנים שעברו מאז עזבו הפליטים את בתיהם הספיקו רבים מהם (בעיקר בני הערים) להסתדר. רובם של אלה שהיה להם כסף בארץ ישראל הביאהו עמם, בנו בתים, פתחו עסקים, נכנסו לחיי המקום. "להם לא בוער טום דבר", הכריז דובר אחד המחנות לועדת חקירה

ללן ראו ברבבות העקורים סלף חזק מכדי לחתר עליו בנקל. כי העובדה הפשוטה היא שמדינות ערב (מלבד הלבנון) מעונינות בהחזקת הפליטים. הירדן מעונינת בהגדלת אוכלוסייתה, שנפתחה ע"י הפליטים שבאו מאזור הרפואה. היא היחידה בין מדינות ערב המעונינות בהשתקעות קבע של הפליטים בתחום גבולותיה. הדבר אינו כרוך בהרצאה או בדאגות כלשהן מצד ממשלת עמאן. להיפך, הפליטים מהווים מקור הכנסה גדול, המביא זרם בלתי-פוסק של דור נוסף ממוסדות בינלאומיים לסעד ולליישוב הפליטים. בעיר העתיקה בירושלים, ברמלה, בעמאן וביריחו קמה שכבה חדשה של "עשירי-השואה" שרכושם הרב נצבר ע"י סחר עם מוסדות הסעד. מצרים מעונינת אף היא בנוכחות הפליטים — בתנאי שיישארו בשטח הכיבוש של עזה. בומן האחרון, החלה גם לשאוב תועלת ממשית, (מלבד התועלת התעמירית) מעשר רבבות העקורים הצפופים

האב שבנו לא הוחזר
"אללה יסלמק!"

במצב זה, לא היה דרוש אלא מעט הסתה מצד עסקני המדינות הערביות לעורר תנועה רחבה לסירוב הפליטים לחזור לישראל ללא תנאים. במקום לדרוש החזרת הפליטים, החלו הערבים להשמיע דרישה חדשה: פיצויים. אם ישראל תסכים לשלם עבור כל הרכוש הערבי שנשאר אר בשטחה, אפשר, אולי, לדבר על הסדר סופי.

למי ילך כסף זה, לממשלות או לפליטים? על זה עדיין לא מדברים.

מצרים

חיקון טעות

על גבי הניר מחזיקה מצרים את הצבא החזק ביותר במרחב (מלבד הצבא התורכי). יש לה 80.000 חיילים אשר מספרם יועלה בקרוב למאה אלף. המטה הכללי המצרי רוצה להקים שתי דיביזיות משוריניות המורכבות, לעת עתה, מכמה טנקים בינוניים מסוג שרמן וטנקים אחדים מסוג סנטוריון שנגנון לאחרונה מברייטניה. מאז המפלה בארץ ישראל, לפני שנתיים, נעשה נסיון רציני להעלות את רמת האימונים אולם קשה לגייס במקום את הסגל הפיקודי החיוני לכל אירגון מחדש של הצבא.

כך כתב קפטן לידל הארט, הפרשן הצבאי האנגלי המפורסם, במאמר ארוך ויסודי על בעיות הנגת המרחב. מאמר זה המקדיש פרק נפרד לכוחה הצבאי של כל ארץ במרחב תורגם לשפות רבות והופיע בעתונים בכל רחבי העולם. גם העיתונות המצרית תרגמה והדפיסה אותו. אולם במרוצת תהליך זה, השתנה המאמר במקצת. כך למשל מופיע אותו פרק הן בצבא המצרי, לאחר טיפול מתאים במערכת מוסאמראת אל-גיב, שבועון ה"מופיע בקהיר".

"מצרים מחזיקה את הצבא החזק ביותר במרחב (מלבד הצבא התורכי). יש לה 80.000 חיילים אשר מספרם יועלה בקרוב למאה אלף. המטה הכללי המצרי רוצה להקים שתי דיביזיות משוריניות אשר גרעין ראשון להן כבר גובש".

על הצבא הישראלי כתב לידל הארט: "הוא (צ.ה.ל.) הראה את יכולתו בהנחלת תבוסה חמורה לצבאות הפלישה הערביים בשנת 1948. הוא עתה הכוח הרציני ביותר באזור מבחינת כושר הלחימה של חייליו; מפקדיו מצטיינים בהכשרה צבאית מעולה, מרץ ותבונה — תכונות אשר קשה למצואן מאוחדות. על ידי שיפור מנגנון הגיוס שלהם ויכולו הישראליים להכפיל את כוחותיהם פי שלוש או ארבע במהרה".

עורכי מוסאמראת אל-גיב סברו שדעתו של לידל הארט נטרפה ממנו וכי לא התכוון לכתוב את אשר כתב. הם שינו עבורו את המאמר, כתבו:

"הצבא הישראלי מונה הרבה מאד חיי-גיוס אשר מספרם יכול לעלות במקרה של גיוס כללי. אולם היחסים המתוחים בין ישראל ושכנותיה הערביות לא יאפשרו שום שיתוף פעולה בהגנה משותפת של המרחב. להיפך, קיימת האפשרות הרצינית כי ישראל תצטרף לסובייטים ברבע שצבאותיהם יפלו למרחב..."

הקרובים ממתינים ליד מעבר מגדלבאום, ירושלים
פקידים, קרובים, סתם סקרנים

גדר התיך המפרידה בין מדינת ישראל וממלכת הירדן
נשנה אותה מחזה

של הצלב האדום שביקרה במקום. ואמנם, מצבם טוב באופן יחסי. הם לא ויתרו על תקוותם לשוב לבתיהם, אך מוכנים לחכות, אם יש צורך, עשרים, שלושים שנה. "אין כל ספק שנצור", הם מוכנים חים איש את רעהו, "כי סוף סוף נזרק את היהודים לים ביום מן הימים".

אך רובם המכריע של הפליטים יושב במחנות-עוני שהוקמו בנקודות נידחות ושוממות, ללא תעסוקה, מקבלים רק את צרכיהם המינימליים, בתנאים אשר במקרים רבים גובלים עם הבלתי-אנושי. והם רוצים לחזור. סיפרו להם שכפריהם נחרבו, אדמותיהם הוברו, רכושם הדל הושמד. אך בכל זאת רצו לחזור. הם רגילים לחיים קשים, מוכנים להתחיל מחדש.

אולם כאשר סופר להם כי אחדים מאלה שהחזרו למשפחותיהם נשלחו למקומות אשר לא גרו בהם מקודם, החלו להסתם את לחזור. לא רצו לחזור לישראל על מנת שיטפלו בהם כבעולים חדשים.

במחנות עזה ואל-עריש. בכספי או"ם, מבצעים המצרים תוכנית פיתוח רחבה מאד בחצי-האי סיני, שם תיישב חלק מהפליטים. יחד עם זאת, החליטה ממשלת מצרים לגייס חטיבה של חיל-רגלים מבין הפליטים הצעירים אשר יאומנו בעיקר בלחימה בלתי-סדירה מאחורי הקוים, חבלה וסיוור. לא פעם הביעו קציני צבא גבוהים את הרעיון להקים יחידה כזאת אשר יכולה להעמיד את כל הכוח הישראלי בדריכות מתמדת, ואילו הצבא המצרי גופו ויכול להמשיך ולנוח בבסיסו העורפיים. יחידה זו תמשיך לקבל סעד מאו"ם — בתור פליטים.

סוריה מעונינת בפליטים בגלוי בשל כספי הסעד. סוחרים סוריים מוכרים סוחרים מקולקלת לסוכני או"ם ופקידים סוריים גוזלים את מנות הפליטים. מלבד זאת יודעת סוריה כי כל עוד חיים הפליטים בתנאים קשים ואינם מרוצים, לא תשכך האיבה לישראל. וממשלות סוריה

